

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-8>

УДК 338.2:004.94:005.94:658.5

Калінін Іван Євгенійович

аспірант,

Львівський університет бізнесу та права

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2895-6437>**Kalinin Ivan**

Lviv University of Business and Law

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

ANALYSIS OF BUSINESS DIGITALIZATION TRENDS

Анотація. У статті обґрунтовано, що цифровізація бізнесу, як в Україні, так і у світі, є ключовим фактором економічного розвитку у період 2018–2026 рр. Аргументовано, що основні тенденції цифровізації, такі як впровадження штучного інтелекту, автоматизація бізнес-процесів, розвиток хмарних технологій та фінансових технологій, сприяють підвищенню ефективності операцій та зниженню витрат, особливо у секторах виробництва, логістики та фінансових послуг. Доведено, що в Україні впровадження цифрових рішень активно підтримується державними ініціативами, зокрема через програми «Дія», що дозволяє малим і середнім підприємствам адаптуватися до сучасних умов. Аргументовано, що розвиток інфраструктури, зокрема розширення покриття високошвидкісним інтернетом, сприяє зростанню участі компаній у національній та міжнародній торгівлі. Доведено, що впровадження штучного інтелекту та IoT сприятиме оптимізації виробничих і логістичних процесів, зокрема у сільському господарстві, що стане важливим напрямком для України у найближчі роки. Обґрунтовано, що кібербезпека стала пріоритетним завданням для бізнесу у світі, а витрати на її забезпечення значно зросли через підвищену складність бізнес-систем та зростання кількості кібератак. Аргументовано, що українські компанії, особливо ті, що працюють на міжнародних ринках, змушені інвестувати у сучасні рішення для захисту даних та забезпечення безпеки операцій. Таким чином, доведено, що в Україні основні виклики цифровізації полягають у недостатньо розвиненій інфраструктурі у віддалених регіонах, що може уповільнити темпи цифровізації малих підприємств. Однак обґрунтовано, що подальші інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури та державна підтримка сприятимуть вирівнюванню доступу до цифрових рішень у різних регіонах. Аргументовано, що цифровізація бізнесу залишатиметься ключовим напрямком розвитку економіки у період до 2026 року, і її вплив буде особливо значним у контексті глобальних змін та викликів.

Ключові слова: цифровізація бізнесу, штучний інтелект, автоматизація бізнес-процесів, хмарні технології, фінансові технології.

Summary. The article substantiates that business digitalization, both in Ukraine and globally, is a key factor for economic development in the period of 2018–2026. It argues that the main digitalization trends – such as the adoption of artificial intelligence, business process automation, development of cloud technologies, and financial technologies – contribute to operational efficiency and cost reduction, especially in the manufacturing, logistics, and financial services sectors. It is shown that in Ukraine, the implementation of digital solutions is actively supported by government initiatives, particularly through programs like "Diia," which enable small and medium-sized enterprises (SMEs) to adapt to modern conditions. The article argues that infrastructure development, including the expansion of high-speed internet coverage, encourages greater business participation in national and international trade. The study proves that the integration of artificial intelligence and IoT will optimize production and logistics processes, particularly in agriculture, which will be a significant focus for Ukraine in the coming years. It is substantiated that cybersecurity has become a priority task for businesses worldwide, with spending on security rising significantly due to the increasing complexity of business systems and the surge in cyberattacks. The article argues that Ukrainian companies, especially those operating in international markets, are compelled to invest in advanced solutions for data protection and operational security. Thus, it is demonstrated that the main challenges of digitalization in Ukraine lie in the underdeveloped infrastructure in remote regions, which could slow down the digitalization of small enterprises. However, it is argued that further investments in digital infrastructure and government support will help level access to digital solutions across different regions. The article asserts that business digitalization will remain a key direction of economic development up to 2026, with its impact being particularly significant in the context of global changes and challenges.

Keywords: business digitalization, artificial intelligence, business process automation, cloud technologies, financial technologies.

Постановка проблеми. Протягом періоду 2018-2023 років цифровізація бізнесу не лише набула глобального масштабу, але й стала ключовим рушієм економічного зростання і трансформації бізнес-середовища. Особливо це було помітно під час пандемії COVID-19, коли обмеження на фізичні контакти й логістичні складнощі змусили підприємства швидко впроваджувати цифрові рішення для адаптації до нових умов. Цифровізація дозволила компаніям залишатися конкурентоспроможними, зберігаючи доступ до ринку, забезпечуючи ефективну комунікацію з клієнтами та підвищуючи гнучкість бізнес-процесів.

Крім того, пандемія підштовхнула розвиток віддаленої роботи та дистанційного обслуговування клієнтів, що сприяло зростанню попиту на цифрові платформи та сервіси, як-от хмарні обчислення, системи відеоконференцій, онлайн-магазини й платформи електронної комерції. Відбувся різкий приріст використання технологій штучного інтелекту, автоматизації та аналітики великих даних, які дозволяють компаніям отримувати цінні інсайти для прийняття рішень і підвищення ефективності операцій. Такі зміни стали особливо значущими у виробничому секторі, логістиці та сфері фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукових досліджень таких вчених, як Штовба О. [1], Bascur C., Rusu C. [2], Rajasshrie P., Brijesh S., Yogesh K. Dwivedi [3], Tan Y.-C., Chandukala S. R., Reddy S. K. [4], Tolstoy D., Nordman E. R., Hånell S. M., & Özbek N. [5], Saleem M., Kamarudin S., Shoaib H. M., & Nasar A. [6], Wallenburg C.M., Einmahl L., Lee K.-B., and Rao S. [7], Shankar V., Kalyanam K., Setia P., Golmohammadi A., Tirunillai S., Douglass T., Hennessey J., Bull J.S., & Waddoups R. [8], показує, що цифровізація бізнесу стає невід'ємною частиною стратегії для виходу на глобальні ринки та адаптації до умов євроінтеграції. Вона розглядається як інструмент підвищення конкурентоспроможності компаній, що дозволяє забезпечити відповідність європейським стандартам якості та операційної ефективності.

Мета статті є обґрунтування значущості цифровізації бізнесу як ключового фактора економічного розвитку в Україні та світі у період 2018–2026 рр., визначення основних тенденцій цифровізації, а також аналіз впливу цифрових рішень на підвищення ефективності операцій, зниження витрат та розвиток національної та міжнародної торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Згідно з аналітичними даними, обсяг інвестицій у цифрову трансформацію бізнесів у світі зріс на 40 % з 2018 до 2021 року. Це зростання було обумовлене необхідністю швидкої адаптації до нових умов роботи. Особливо це стосувалося секторів е-комерції, фінансових послуг, логі-

тики та освіти. Наприклад, у 2020 році глобальні витрати на хмарні технології збільшилися на 37 %, оскільки компанії потребували масштабованих рішень для дистанційної роботи та управління даними (рис. 1). За період 2021–2023 років діаграма демонструє стійке зростання як інвестицій у цифрову трансформацію бізнесу, так і витрат на хмарні технології. У 2021 році інвестиції у цифрову трансформацію досягли 40 %, і продовжили зростати, досягнувши 60 % у 2023 році. Це свідчить про те, що компанії активно адаптували свої бізнес-моделі до цифрових рішень.

Щодо витрат на хмарні технології, зростання залишалось стабільним: у 2021 році показник становив 37 %, але у 2022 році він підвищився до 45 %, а у 2023 році досяг 50%. Це відображає необхідність масштабованих і безпечних рішень для зберігання та обробки даних у бізнесі, особливо з огляду на зростання обсягів цифрової діяльності.

Ринок е-комерції показав найбільш динамічне зростання серед інших секторів. За даними Statista, світовий обсяг продажів у сфері е-комерції збільшився з 2,93 трлн. дол. у 2018 році до 5,2 трлн. дол. у 2023 році. Це зростання стимулювалося збільшенням кількості користувачів Інтернету, мобільних покупців та розвитком цифрових платіжних систем. Наприклад, у 2020 році кількість активних користувачів Інтернету зросла на 7,3 % порівняно з попереднім роком, що сприяло зростанню продажів онлайн (рис. 2).

Окрім е-комерції, важливу роль у цифровізації бізнесу відіграли фінансові технології (FinTech). Сектори цифрових платежів, онлайн-банкінгу та інвестиційних платформ показали суттєве зростання. Згідно з даними WorldBank, частка безготівкових розрахунків у світових транзакціях збільшилася з 54 % у 2018 році до 64 % у 2023 році. Особливо це стосувалося країн Європи та Азії, де цифрові платформи стали основними інструментами для здійснення фінансових операцій. Наприклад, у Швеції рівень безготівкових платежів перевищив 85 % ще в 2021 році.

Значні зміни відбулися і в логістичних процесах. Інновації в управлінні ланцюгами постачання дозволили бізнесам значно підвищити ефективність своїх операцій, зокрема завдяки автоматизації, впровадженню штучного інтелекту та IoT. Це призвело до зниження витрат на логістику та збільшення швидкості обробки замовлень. За даними McKinsey, підприємства, що впровадили автоматизовані рішення у свої логістичні системи, змогли скоротити операційні витрати на 15 % у середньому протягом 2021–2023 рр..

Виклики, пов'язані з цифровізацією, не залишилися без уваги. Одним із найбільших ризиків для бізнесу стали кіберзагрози. За період 2018–2023 рр. кількість кібератак на компанії зросла на 35 %, що вимагало інтенсивного

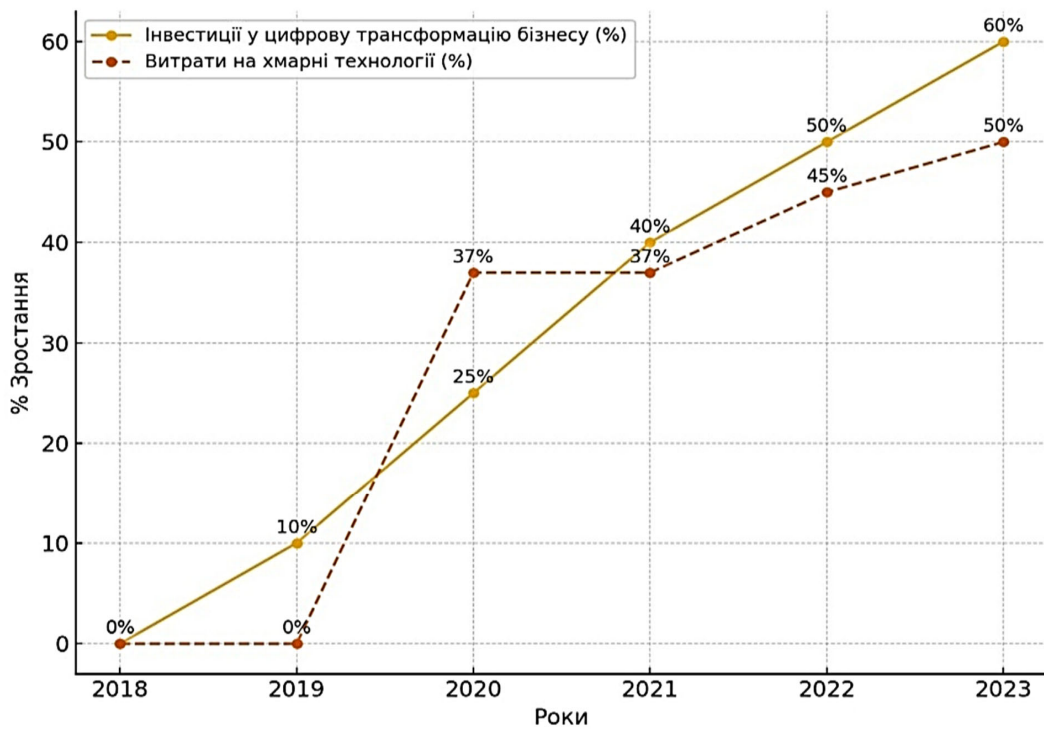

Рисунок 1 – Зростання інвестицій у цифрову трансформацію бізнесу та витрат на хмарні технології в період 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

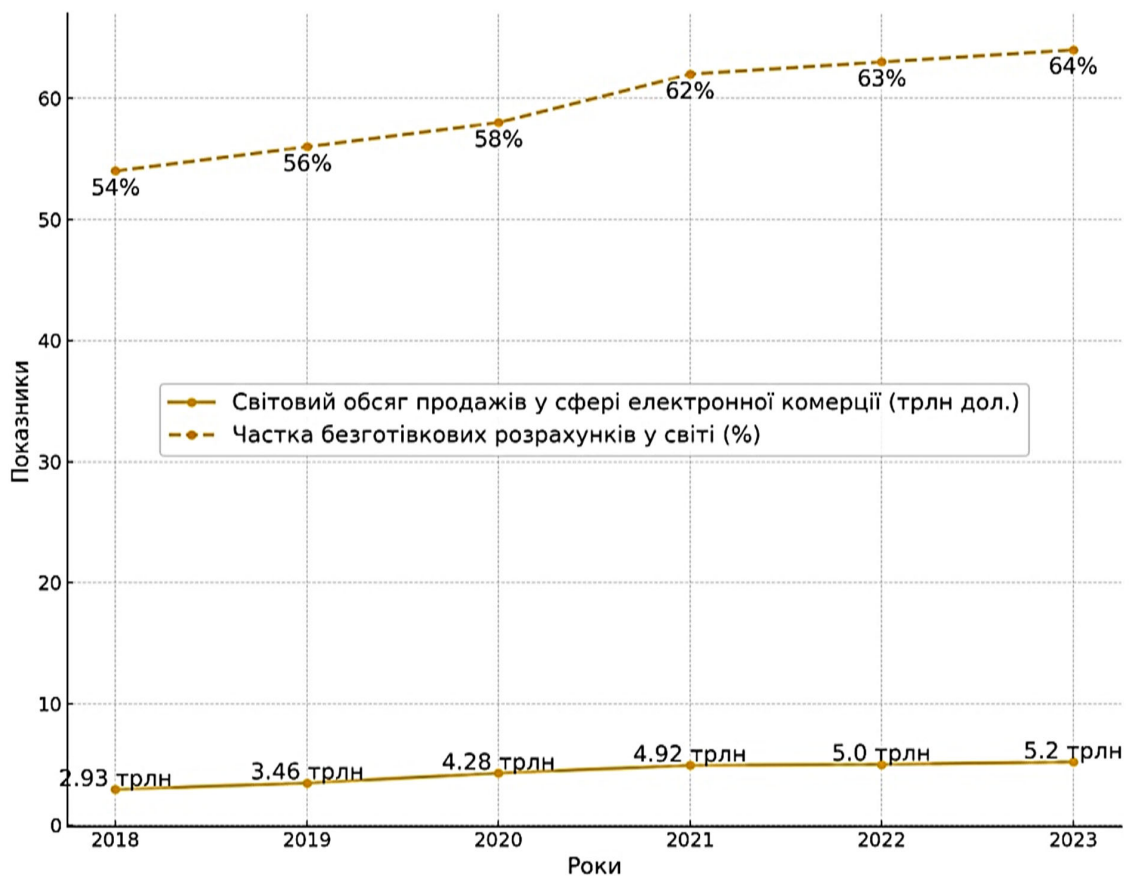

Рисунок 2 – Зростання світового обсягу продажів у сфері е-комерції та частки безготівкових розрахунків упродовж 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

розвитку систем кібербезпеки. За оцінками CybersecurityVentures, світові витрати на кібербезпеку перевищили 150 млрд. дол. у 2023 році, що на 40 % більше порівняно з 2018 роком. Це свідчить про те, що безпека даних стала одним із основних пріоритетів у цифровій трансформації бізнесу (рис. 3).

Суттєвий вплив на цифровізацію бізнесу мала також регуляторна політика. У багатьох країнах було запроваджено нові правила щодо захисту персональних даних та відповідності цифрових рішень вимогам екологічної та соціальної відповідальності. Наприклад, Європейський Союз ухвалив Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки, що визначили нові рамки для роботи цифрових платформ, підвищивши вимоги до прозорості та конкуренції.

Таким чином, період 2018–2023 рр. можна охарактеризувати як час стрімкого зростання та впровадження цифрових технологій у бізнесі. Цифровізація стала ключовим фактором не лише для збільшення ефективності операцій, але й для забезпечення стійкості бізнесу до зовнішніх викликів, таких як пандемії, кіберзагрози та зміни у глобальних ринках.

В Україні цифровізація бізнесу у період 2018–2023 рр. розвивалася стрімкими темпами, що було зумовлено як внутрішніми економічними викликами, так і глобальними тенденціями. З одного боку, на процес цифрової трансформації вплинули вимоги адаптації до нових умов роботи під час пандемії COVID-19, з іншого – зростання конкуренції на глобальних ринках вимагало від українських компаній впровадження новітніх технологій для підвищення своєї ефективності.

За даними Міністерства цифрової трансформації України, у 2020 році рівень цифровізації малих і середніх підприємств зріс на 30 % порівняно з 2018 роком. Особливе значення мала цифровізація у сфері послуг, логістики та роздрібною торгівлі, де компанії почали активно впроваджувати електронну комерцію, платформи для онлайн-продажів та системи управління замовленнями. За цей же період обсяг продажів в українському сегменті е-комерції зріс з 65 млрд. грн. у 2018 році до 120 млрд. грн. у 2023 році. Це зростання обумовлене підвищенням попиту на онлайн-покупки, розвитком мобільних додатків та покращенням платіжної інфраструктури (рис. 4).

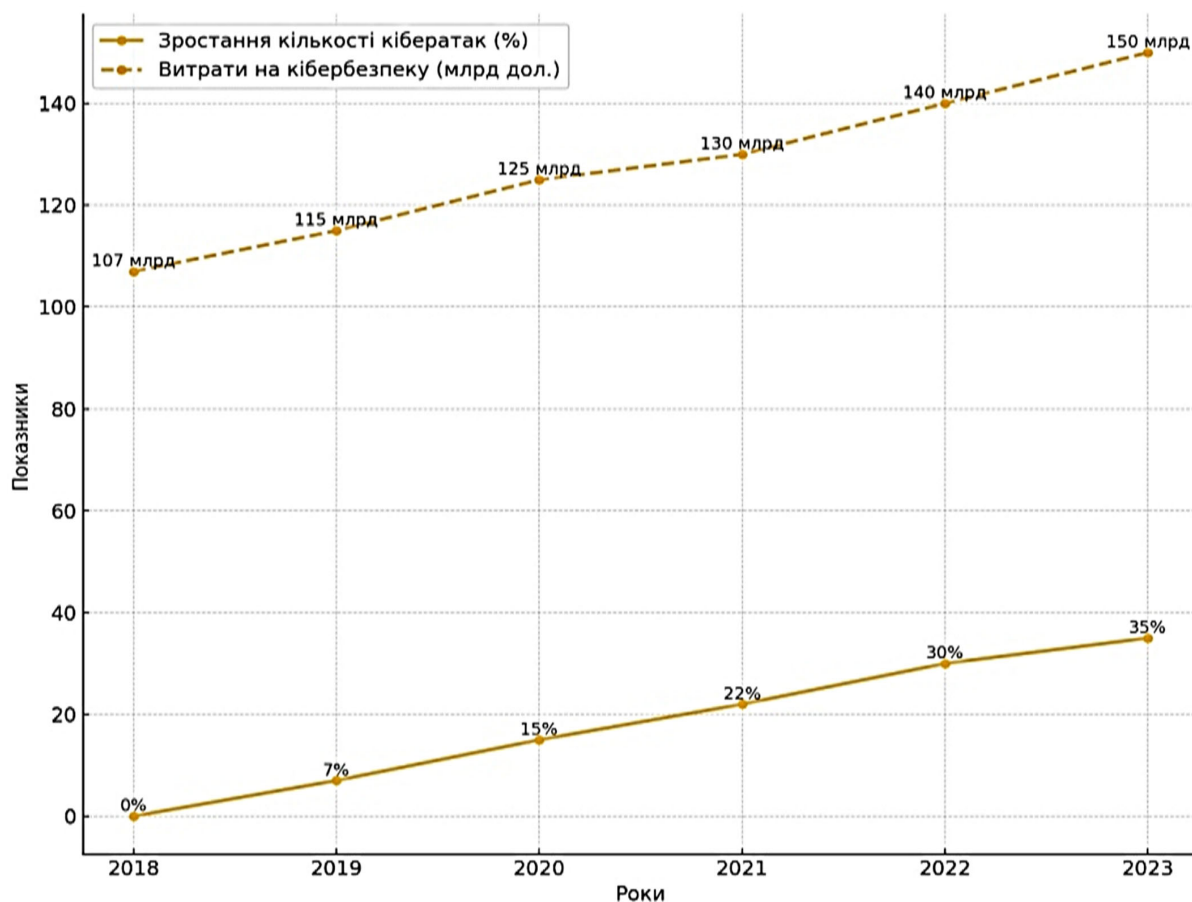
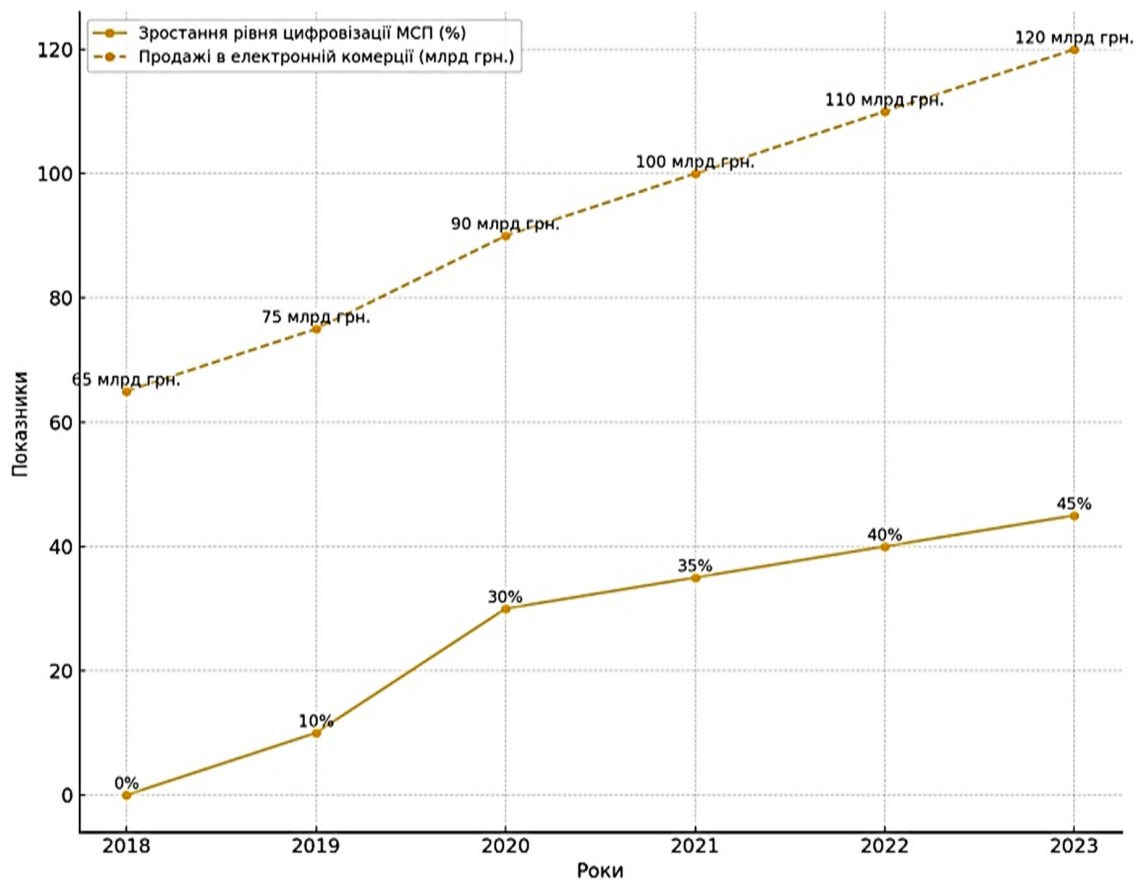

Рисунок 3 – Зростання кількості кібератак на підприємства та збільшення світових витрат на кібербезпеку упродовж 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

Рисунок 4 – Зростання рівня цифровізації малих і середніх підприємств в Україні та збільшення продажів в українському сегменті е-комерції упродовж 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

Важливу роль у цифровізації бізнесу в Україні відіграв розвиток фінансових технологій. За даними Національного банку України, кількість безготівкових платежів збільшилася на 45 % з 2018 до 2023 року. Цьому сприяли впровадження технологій миттєвих платежів, розвиток мобільних банківських додатків і поширення карткових розрахунків. Наприклад, у 2023 році частка безготівкових розрахунків у роздрібній торгівлі досягла 70 %, що є значним прогресом у порівнянні з попередніми роками.

Проте, не всі сектори бізнесу були однаково підготовлені до швидкої цифровізації. Особливо відставали галузі агропромислового комплексу та будівництва, де традиційні методи управління процесами та слабка інтеграція новітніх технологій гальмували прогрес. Водночас активна підтримка держави, зокрема через проекти «Дія» та цифрову трансформацію державних послуг, сприяли розвитку цифрової екосистеми. Наприклад, програма «Дія.Бізнес» забезпечила можливість консультування та навчання для підприємців з питань цифровізації, що сприяло підвищенню цифрової грамотності в бізнес-середовищі (рис. 5).

Ключовим викликом для українських компаній залишаються кіберзагрози. За даними UkrainianCyberAlliance, у період 2018–2023 рік кількість кібератак на бізнеси зросла на 50 %, що вимагає значних інвестицій у розвиток систем кібербезпеки. Українські компанії, особливо ті, що працюють на міжнародних ринках, змушені інтегрувати найсучасніші інструменти захисту даних для забезпечення безпеки операцій та збереження конфіденційної інформації клієнтів. Це стосується як малих, так і великих компаній, які все частіше стикаються з атаками на фінансові платформи, CRM-системи та бази даних (рис. 6).

Ще одним важливим аспектом цифровізації в Україні є розвиток інфраструктури, зокрема розширення покриття високошвидкісного Інтернету. За даними Держспецзв'язку, з 2018 до 2023 року покриття оптичними мережами зросло на 25 %, що дозволило компаніям у віддалених регіонах підключитися до цифрових платформ. Це, своєю чергою, сприяло збільшенню участі таких компаній у національній і міжнародній торгівлі, особливо у сфері послуг і виробництва.

З огляду на ці фактори, можна сказати, що тенденції цифровізації бізнесу в Україні мають

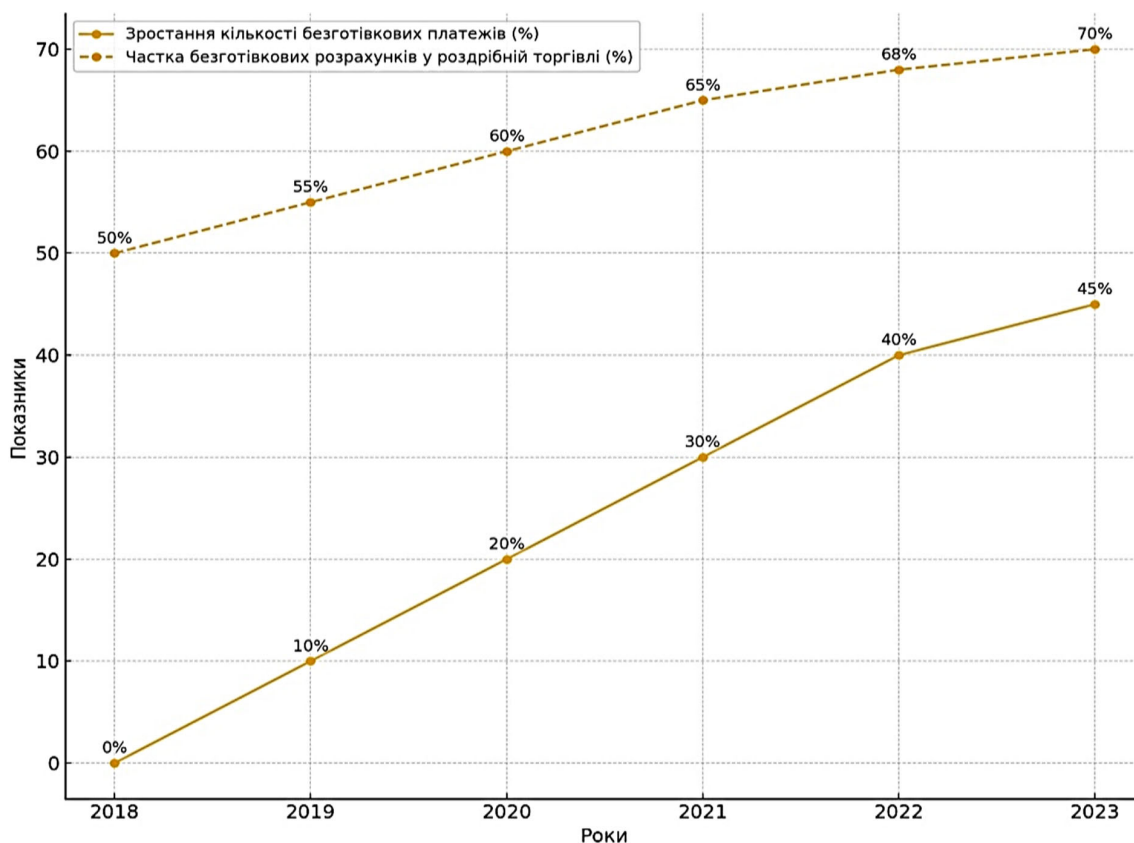

Рисунок 5 – Зростання кількості безготівкових платежів в Україні та збільшення частки безготівкових розрахунків у роздрібній торгівлі упродовж 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

багато спільного з глобальними трендами, хоча й існують певні специфічні виклики, пов'язані з інфраструктурою, безпекою та готовністю бізнесів до швидких технологічних змін. Протягом 2018–2023 рр. цифровізація стала не лише можливістю для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, але й необхідністю для їх виживання в умовах динамічних змін світової економіки.

Прогноз на період 2024–2026 рр. для цифровізації бізнесу як в Україні, так і в світі, ґрунтується на ключових тенденціях, що спостерігалися в попередні рр., а також на нових викликах та можливостях, які стають все більш очевидними (рис. 7). Основні напрямки розвитку можна визначити на основі технологічного прогресу, змін у споживчій поведінці, зростаючої важливості екологічних та соціальних критеріїв, а також глобальної цифрової інтеграції.

У світі очікується подальше прискорення впровадження ШІ, машинного навчання та автоматизації в бізнес-процеси. За оцінками McKinsey, до 2026 року понад 60 % компаній у світі використовуватимуть ШІ для оптимізації операцій, маркетингу та управління ланцюгами постачання. Це дозволить знизити операційні витрати та підвищити ефективність, зокрема в секторі виробни-

цтва, логістики та фінансових послуг. Одним із головних викликів буде забезпечення достатньої кількості кваліфікованих кадрів для управління цими технологіями. Світовий ринок програмного забезпечення для автоматизації бізнесу може зрости на 25 % щороку до 2026 року.

У глобальному контексті важливу роль гратиме розвиток хмарних технологій та посилення кібербезпеки. Кількість хмарних рішень зросте на 30–40 %, оскільки компанії шукатимуть гнучкі й безпечні рішення для зберігання та обробки даних. Водночас зростатиме кількість інвестицій у кібербезпеку, оскільки прогнозується збільшення кількості кібератак і витоку даних. Очікується, що світові витрати на кібербезпеку досягнуть 200 млрд дол. у 2026 році, що зумовлено підвищеною складністю та інтеграцією бізнес-систем. Особливу увагу приділятимуть захисту персональних даних і конфіденційності клієнтів, особливо в контексті зростаючого впливу регуляцій на міжнародних ринках.

У контексті України тенденції цифровізації будуть певною мірою подібними до світових, однак з урахуванням специфіки внутрішнього ринку та економічної ситуації. Протягом 2024–2026 рр. продовжиться активне впровадження цифрових рішень у сфері малого та серед-

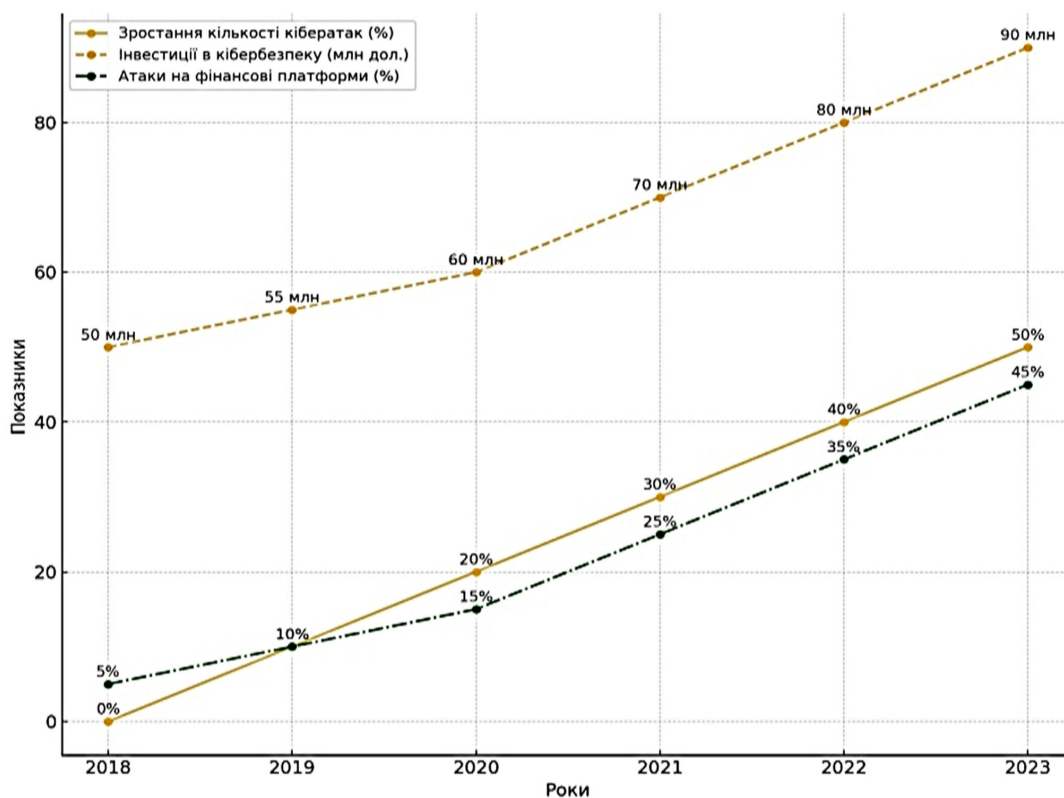

Рисунок 6 – Зростання кількості кібератак на українські компанії, інвестиції в кібербезпеку та кількість атак на фінансові платформи упродовж 2018–2023 рр.

Джерело: побудовано автором

нього бізнесу, який становить значну частину економіки. Завдяки державним ініціативам, таким як «Дія», все більше підприємців отримуватимуть доступ до цифрових послуг, що сприятиме розвитку е-комерції, цифрових фінансових інструментів і нових бізнес-моделей. За оцінками, частка безготівкових розрахунків в Україні може зрости до 75 % у 2026 році, що сприятиме подальшому розвитку фінтех-рішень.

Важливою тенденцією буде подальший розвиток IoT та автоматизації в сільському господарстві та логістиці, що дозволить оптимізувати витрати та підвищити продуктивність. Очікується, що кількість IoT-пристроїв в Україні зросте на 20 % щороку, а їхнє впровадження дозволить українським компаніям скоротити витрати на виробництво і транспортні послуги. Особливо це стосується аграрного сектору, де цифровізація може суттєво підвищити ефективність за рахунок точного землеробства та автоматизованих систем управління ресурсами.

Кібербезпека в Україні також стане одним із ключових напрямків розвитку. У зв'язку зі зростанням кількості кіберзагроз і військових ризиків, український бізнес змушений буде посилювати свої системи захисту даних. Прогнозується, що до 2026 року обсяг витрат на кібербезпеку в Україні

зросте на 50 %, оскільки міжнародні партнери та внутрішній ринок будуть вимагати високих стандартів захисту інформації.

Висновки. Отже, прогноз на 2024–2026 рр. показує, що як в Україні, так і в світі, цифровізація бізнесу залишатиметься ключовим напрямком розвитку. Основні тренди включатимуть розширення використання штучного інтелекту, автоматизацію, розвиток хмарних технологій і посилення кібербезпеки. В Україні цей процес буде супроводжуватися активною підтримкою з боку держави, розвитком цифрових фінансових послуг і поступовим покращенням інфраструктури, однак виклики, пов'язані з безпекою та доступом до цифрових рішень у віддалених регіонах, зберуться.

Водночас важливо відзначити, що одним із головних викликів для України залишатиметься недостатньо розвинена цифрова інфраструктура у віддалених регіонах. Незважаючи на поступове розширення покриття оптичними мережами, до 2026 року не всі регіони України матимуть доступ до високошвидкісного Інтернету, що може уповільнити темпи цифровізації малих підприємств у сільських районах. Однак програма розвитку цифрової інфраструктури передбачає подальші інвестиції у цей напрямок, що дозволить вирівняти доступ до цифрових ресурсів.

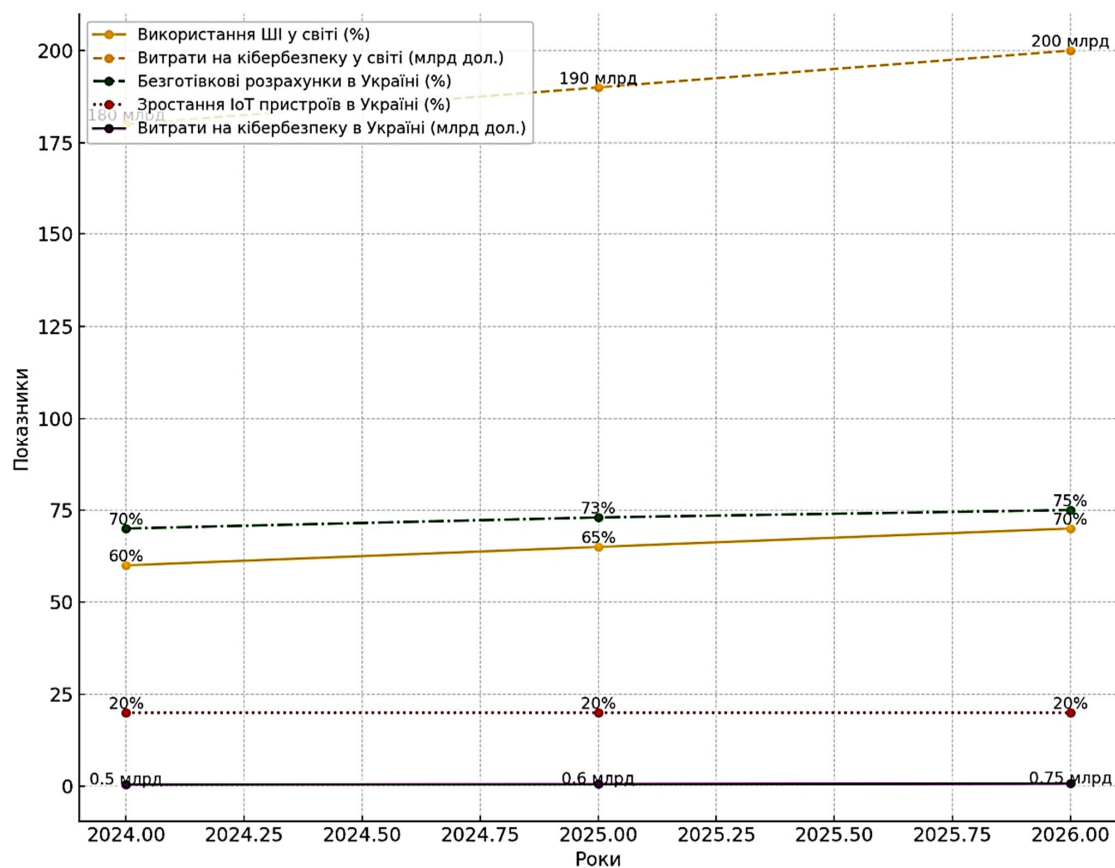

Рисунок 7 – Тенденції цифровізації та кібербезпеки в Україні і світі

Джерело: побудовано автором

Список використаних джерел:

1. Штовба О. Пріоритетні задачі смартизації шопінгу у традиційному гіпермаркеті за принципами RETAIL 4.0. *Innovation and Sustainability*. 2023. № (2). С. 8–17. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.8.17>
2. Bascur C, & Rusu C. Customer Experience in Retail: A Systematic Literature Review. *Applied Sciences*. 2020. № 10 (21). DOI: <https://doi.org/10.3390/app10217644>
3. Rajasshrie, P., Brijesh, S., & Yogesh, K. Dwivedi, Shopping intention at AI-powered automated retail stores (AIPARS). *Journal of Retailing and Consumer Services*. 2020. Vol. 57. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102207>
4. Tan, Y.-C., Chandukala, S.R., & Reddy, S.K. Augmented Reality in Retail and Its Impact on Sales. *Journal of Marketing* 2022. № 86(1). С. 48–66. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022242921995449>
5. Tolstoy, D., Nordman, E.R., Hånell, S.M., & Özbek, N. The development of international e-commerce in retail SMEs: An effectuation perspective. *Journal of World Business*. 2021. Vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2020.101165>
6. Saleem, M., Kamarudin, S., Shoaib, H.M., & Nasar, A. Retail Consumers' Behavioral Intention to Use Augmented Reality Mobile Apps in Pakistan. *Journal of Internet Commerce*. 2022. No. 21(4). С. 497–525, DOI: 10.1080/15332861.2021.1975427
7. Wallenburg, C.M., Einmahl, L., Lee, K.-B. and Rao, S. On packaging and product returns in online retail – Mailing boxes or sending signals?. *J Bus Logist*. 2021.No. 42. P. 291–308. DOI: <https://doi.org/10.1111/jbl.12273>
8. Shankar, V., Kalyanam, K., Setia, P., Golmohammadi, A., Tirunillai, S., Douglass, T., Hennessey, J., Bull, J.S., & Waddoups, R. How Technology is Changing Retail. *Journal of Retailing*. 2020. Vol. 97. Issue 1. P. 13–27. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jretai.2020.10.006>

References:

1. Shtovba, O. (2023) Priority tasks of smartizing shopping in a traditional hypermarket according to the principles of RETAIL 4.0. *Innovation and Sustainability*, no. (2), pp.8–17. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.2.8.17>
2. Bascur, C, & Rusu, C. (2020) Customer Experience in Retail: A Systematic Literature Review., *Applied Sciences*, 10 (21), 7644. <https://doi.org/10.3390/app10217644>
3. Rajasshrie, P., Brijesh, S., & Yogesh, K. (2020) Dwivedi, Shopping intention at AI-powered automated retail stores (AIPARS). *Journal of Retailing and Consumer Services*, vol. 57. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102207>

4. Tan, Y.-C., Chandukala, S. R., & Reddy, S. K. (2022) Augmented Reality in Retail and Its Impact on Sales, *Journal of Marketing*, no. 86(1), pp.48-66. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022242921995449>
5. Tolstoy, D., Nordman, E. R., Hånell, S. M., & Özbek, N. (2021) The development of international e-commerce in retail SMEs: An effectuation perspective. *Journal of World Business*, vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2020.101165> .
6. Saleem, M., Kamarudin, S., Shoaib, H. M., & Nasar, A. (2022) Retail Consumers' Behavioral Intention to Use Augmented Reality Mobile Apps in Pakistan. *Journal of Internet Commerce*, no. 21(4), pp. 497–525, DOI: <https://doi.org/10.1080/15332861.2021.1975427>
7. Wallenburg, C. M., Einmahl, L., Lee, K.-B. and Rao, S. (2021) On packaging and product returns in online retail – Mailing boxes or sending signals? *J Bus Logist*, no. 42, pp. 291–308. DOI: <https://doi.org/10.1111/jbl.12273>
8. Shankar, V., Kalyanam, K., Setia, P., Golmohammadi, A., Tirunillai, S., Douglass, T., Hennessey, J., Bull, J.S., & Waddoups, R. (2020) How Technology is Changing Retail. *Journal of Retailing*, vol. 97, issue 1, pp. 13–27. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jretai.2020.10.006>

Стаття надійшла до редакції 06.11.2024